

УДК 811.112.2'276.6:37

І. Б. Дулепа

ТЕЗАУРУСНЕ МОДЕЛЮВАННЯ НІМЕЦЬКОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

У статті розглядаються особливості тезаурусного моделювання термінополя предметної області Pädagogik «педагогіка» із застосуванням комплексу когнітивних технологій. За результатами компонентного аналізу корпусу німецькомовних дефініцій встановлено еквівалентні, ієрархічні й асоціативні відношення між заголовним терміном словникової статті й іншими термінологічними одиницями в межах змодельованого семантичного поля.

Ключові слова: тезаурусне моделювання, німецькі педагогічні терміни, компонентний аналіз, семантичні відношення.

У сучасних термінологічних дослідженнях особливий інтерес викликає педагогічна термінологія, яка активно розвивається і тому потребує впорядкованості та стандартизації. У роботах з термінознавства необхідною умовою утворення і функціонування терміна вважається його співвіднесеність з науковим поняттям, або структурованим знанням певної предметної області, що, в свою чергу, передбачає наявність у терміна спеціального значення – дефініції (Л. М. Алексєєва, З. І. Комарова, В. М. Лейчик, Д. С. Лотте, О. В. Суперанська, С. Д. Шелов та інші). У термінознавстві виділяється низка аспектів вивчення терміна. Так, структурно-семантичні характеристики терміна виявляються в ході лінгвістичного аналізу, ідеографічний опис термінології здійснюється на основі семантичного аналізу, а інформаційна природа терміна, як правило, вислизає з поля зору лінгвістів і вивчається в рамках онтологій предметних галузей і баз знань. Однак логіко-поняттєве моделювання терміносистем окремих наук і галузей знань дозволяє подолати фрагментарність традиційного розгляду терміна та застосувати інтегративний підхід до його вивчення. Моделі терміносистем необхідні при укладанні термінологічних словників, інформаційних тезаурусів, створенні автоматизованих інформаційних систем і баз даних тощо, а тому тезаурусне моделювання є одним з актуальних міжгалузевих завдань нашого часу (пор. [3, с. 191]).

Отже, **мета статті** – тезаурусне моделювання термінополя предметної області Pädagogik «педагогіка» на матеріалі німецької мови. Поставлена мета передбачає розв'язання таких **завдань**: 1) укласти глосарій німецьких педагогічних термінів в алфавітному списку; 2) проаналізувати дефініції виокремлених термінів німецької педагогіки; 3) укласти перелік логіко-семантичних відношень між педагогічними термінами та виявити наявні типи відношень між педагогічними поняттями, вираженими термінами; 4) розробити модель тезауруса німецької педагогічної термінології.

Дослідженню проблем тезаурусного моделювання певної предметної області присвячені роботи таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як В. Демченко, М. Епштейн, О. Збанацька, С. Клепка, А. Костина, В. Луков, Т. Маркарова, С. Роу і А. Томас, С. Сисоєва, І. Соколова, М. Чурсін та ін. У їхніх працях термін постає як один із способів вербальної репрезентації спеціального знання або інформаційно-когнітивна структура, яка акумулює спеціальні знання, необхідні в процесі наукової комунікації та професійно-наукової діяльності. Когнітивно-дискурсивний підхід

до моделювання передбачає розгляд термінології в тезаурусному аспекті з урахуванням як організації галузі спеціального знання, так і термінологічного поля терміна, та встановлення семантичних відношень між термінами.

Аналіз різних джерел з проблематики дослідження дозволив нам виділити три підходи до визначення поняття «тезаурус». При першому підході тезаурус розглядають як тип побудови одномовного словника і визначають його як спеціально організовану систему слів та виразів [1; 8]. Організація тезаурусу передбачає наявність прямих і зворотних семантичних зв'язків між його смисловими елементами.

Згідно другого підходу тезаурус представляє собою основу функціонування інформаційно-педагогічного середовища, інформаційно-пошукової мови. Тезаурус трактують як зв'язки між лексичними одиницями дискретної (інформаційно-пошукової) та природної мов [3].

У межах третього підходу тезаурус розглядають як систему уявлень, знань людини про навколишній світ або окремі його області. При такому трактуванні тезаурус є складною системою понять, яка функціонує як компонент уявлення людини [5].

На даний час розроблено тезауруси українських лінгвістичних термінів (Н. П. Дарчук, Л. А. Алексієнко, В. М. Сорокін), термінів вітчизняної теорії управління освітою (Н. В. Місько), предметної галузі «Корпусна лінгвістика» на матеріалі англійської мови (Т. М. Сергєєва), термінів англійської лексикології (Ю. І. Горбунов), метамови англійської лінгвістичної прагматики (М. С. Петрякова), російської термінології будівництва (О. А. Дорожеєва) тощо. Проте комплексні, системні дослідження наукового тезаурусу німецької педагогіки досі відсутні, що й зумовлює **актуальність** нашого дослідження. Такі властивості термінологічних одиниць, як системність, стійкість і регулярність зв'язків, відсутність експресії, точність, об'єктивність опису уможливають тезаурусне моделювання терміносистеми педагогіки в німецькій мові, що дозволить продемонструвати логічні зв'язки між поняттями і термінами досліджуваної предметної області.

Матеріалом дослідження слугували німецькомовні терміни педагогіки та їхні похідні, дібрані з німецькомовних спеціальних джерел – педагогічних словників, довідників та тезаурусів, а саме: «Pädagogische Grundbegriffe» [10], «Lexikon Pädagogik» [12], «Handwörterbuch Erziehungswissenschaft» [9]. Загальна кількість досліджуваних одиниць склала 4852 терміни і 1600 терміносполук (див. табл. 1).

Таблиця 1

Кількісні характеристики матеріалу дослідження

№	Частина мови	Кількість	Приклади
1.	Іменник	4766	<i>Abitur, Institution, Wortgutachten, Lehrmittel, Bildung, Co-Teaching, Web-Verstärkung</i>
2.	Прикметник	75	<i>abnorm, informell, postfaktisch, bildungsfähig, haptisch</i>
3.	Дієслово	7	<i>aktivieren, beraten, verstehen, regredieren, erinnern</i>
4.	Займенник	4	<i>es, ich, miteinander</i>
5.	Терміносполуки	1600	<i>lebenslanges Lernen, fachspezifisches Lernziel, Differenzierung durch Themenwahl, Arbeitsschutz für Kinder und Jugendliche, Sozialphasen des Lernens</i>

Розробка комплексної методики тезаурусного моделювання включає, по-перше, моделювання спеціального знання у вигляді онтології, під якою розуміється модель предметної галузі [5; 6], по-друге, моделювання термінології у вигляді

термінологічного поля, яке представляє собою уніфіковану на системній основі багаторівневу класифікаційну структуру, що об'єднує терміни сфери однорідної професійної діяльності [7, с. 5], по-третє, моделювання тезауруса, який є як моделлю метамови науки, так і моделлю структури відповідної галузі знання [8].

У процесі моделювання гуманітарних галузей знань дослідник, зазвичай, стикається з двома труднощами: онтологічного та епістемологічного характеру. По-перше, це нечітко структурована природа гуманітарних об'єктів, яка погано піддається дискретній модельній структуризації. По-друге, це невиробленість у багатьох гуманітарних предметних галузях чітких і надійних класифікаційних критеріїв, на основі яких можна було б вирішувати таксономічні завдання для окремих гуманітарних галузей і підгалузей. З огляду на це методологічною основою нашого дослідження слугував когнітивно-дискурсивний підхід, що дозволяє представити когнітивну основу механізму накопичення спеціального знання, його обробки, збереження та репрезентації у вигляді когнітивних моделей. У рамках цього підходу тезаурусне моделювання застосовується на етапі структурування спеціального знання і дає змогу скласти повне уявлення про знання деякої предметної галузі. Загалом тезаурусне моделювання дає уявлення про семантичний простір мови і про системні відношення в ньому.

Семантичне поле терміну *Pädagogik* «педагогіка» моделюється з урахуванням семантичних ознак, які формують його інтенціонал. Так, компонентний аналіз терміну *Pädagogik* «педагогіка» у лексикографічних джерелах і лексиконах свідчить про виділення двох його значень:

1) *eine wissenschaftliche Disziplin, die sich mit der Theorie und Praxis von Bildung und Erziehung hauptsächlich von Kindern und Jugendlichen auseinandersetzt* (= *Pädagogik* als eine theoretisch fundierte Erfahrungs-wissenschaft);

2) *die sozialwissenschaftliche Betrachtung erzieherischer Prozesse innerhalb einer Gesellschaft* (= *Pädagogik* als eine Handlungswissenschaft).

Наведені дефініції наочно демонструють ситуацію, що склалася протягом формування педагогіки як самостійної наукової дисципліни. З першого визначення випливає, що педагогіка є науковою дисципліною, яка займається теорією і практикою виховання й освіти насамперед дітей і молоді. Подібного тлумачення дотримуються як вітчизняні (Б. П. Єсипов, М. К. Гончаров, В. О. Ключевський), так і зарубіжні (Е. Бадрі, Е. Вебер, М. Вінклер, Л. Рот) педагоги за винятком представників виробничої педагогіки.

Ідеї сучасної німецької педагогічної школи відображені в другому значенні терміна. Педагогіка як практична діяльність є безпосередньою діяльністю вчителів та вихователів, вона пред'являє свої вимоги як до суб'єктів і об'єктів педагогіки, так і до якості навчально-виховного процесу. Саме педагогічна практика диктує основні напрями та форми розвитку педагогіки як науки (Б. Біргмейєр, Е. Мюрель, Г. Пфаффенбергер).

Закономірності педагогічної науки і педагогічної практики взаємопов'язані, спираються один на одного, перевіряються досвідом, але в принципі різні: перші зосереджені на вивченні педагогічних процесів, другі – на їх здійсненні. Проте обидва види педагогіки виходять за свої межі: у сфері педагогічної науки незмінно виявляються явища, що перебувають за межами школи, навчально-виховного процесу, здійснюваного освітньою установою, а саме: спосіб життя людей, їхня професійна діяльність, соціально економічні умови існування, сім'я та ін. Педагогічна практика веде пошук інноваційних рішень, продиктованих новими умовами розвитку не тільки освітньої системи, але й виробництва, економічних і соціальних відношень. У свою

чергу, педагогічна теорія на основі аналізу педагогічної практики дозволяє висувати й осмислювати свої наукові гіпотези, перевіряти отримані наукові факти, формулювати встановлені положення, що в остаточному підсумку сприяє правильному і всебічному розвитку всієї педагогічної науки.

У процесі відбору дефініцій педагогіки як науки і практичної діяльності, що включаються до тезаурусу, ми керувалися критерієм максимальної інформативності, що відображає наявність більшості інтегральних сем в інтенціоналі. За результатами компонентного аналізу більше 20-ти наявних дефініцій терміну *Pädagogik* як робоче визначення було обрано наступну найбільш загальну дефініцію, яка охоплює як теоретичну, так і практичну педагогіку: «*wissenschaftliche Arbeitsgebiet, auf dem man sich mit Fragen der Entwicklung und Begründung von Zielen sowie mit der Erziehung und Ausbildung verschiedenster Personengruppen befasst*» [11]. Ця дефініція свідчить про те, що сучасна німецькомовна система педагогічного знання включає в себе широкий спектр наук. Вона представлена загальною педагогікою, дошкільною, шкільною педагогікою, сурдо-, тифло- і олігофренопедагогікою (останні три науки вивчають виховання і навчання глухих, сліпих і розумово відсталих дітей); до неї входять також виробнича педагогіка, військова педагогіка, педагогіка вищої школи, молодіжного руху, клубної роботи і сімейного виховання. На даний час як ніколи актуальна етнопедагогіка. Крім теорії виховання в педагогіку входять дидактика, школознавство та інші наукові дисципліни [4, с. 198–199]. Таке широке коло дисциплін вимагає їх теоретичного осмислення і представлення в змодельованому нами тезаурусі німецької педагогічної термінології.

Аналіз термінологічної системи сучасної німецької педагогіки за тлумачними словниками та лексиконами дозволяє виокремити такі її галузі:

- загальна педагогіка: *Allgemeine Pädagogik / Systematische Pädagogik / Erziehungswissenschaft*;
- історія педагогічних вчень: *Geschichte der Pädagogik / Historische Pädagogik / Historische Bildungsforschung*;
- порівняльна педагогіка: *Vergleichende Pädagogik / Vergleichende Erziehungswissenschaft / Vergleichende Bildungsforschung*;
- шкільна педагогіка: *Schulpädagogik / Unterrichtswissenschaft / Unterrichtsforschung*;
- дошкільна педагогіка: *Grundschul- / Vorschulpädagogik*;
- педагогіка середньої освіти: *Pädagogik des Sekundarbereichs*;
- спеціальна педагогіка, представлена дефектологією, корективною освітою, логопедією та інклюзивною педагогікою: *Sonderpädagogik / Förderpädagogik / Behindertenpädagogik*;
- соціальна педагогіка, яка включає соціальну роботу: *Sozialpädagogik / Sozialarbeit*;
- освіта дорослих чи освіта впродовж життя, яка охоплює самоосвіту, післядипломну освіту та просвітницько-інформаційну діяльність: *Erwachsenenbildung / Erwachsenenpädagogik / Weiterbildung*;
- міжкультурна педагогіка, яка включає міжкультурну комунікацію: *Interkulturelle Pädagogik / Interkulturelle Kommunikation*;
- професійна педагогіка, яка включає професійне навчання: *Berufspädagogik / Wirtschaftspädagogik*;
- школознавство як управління освітою і навчально-виховними закладами: *Theorie der Schule, Theorie des Unterrichts, Theorie des Lehrplans*;

- суміжні дисципліни: *Psychologie, Soziologie, Biologie, Anatomie, Physiologie, Ethik, Ästhetik, Fachdidaktiken*.

У межах цих галузей можна виокремити педагогічні спеціальності: *Ausländerpädagogik, Freizeit-, Medien-, Friedens-, Sexual-, Umwelt-, Betriebs-Pädagogik* тощо. Проте аналіз словникових дефініцій, еквівалентних, меронімічних та гіперогіпонімічних зв'язків між окремими термінами дозволяє детальніше розмежувати окремі групи педагогічних наук:

1) за типом освітньо-виховного закладу: *Vorschulpädagogik, Schulpädagogik, Hochschuldidaktik, Berufspädagogik, Museumspädagogik, Theaterpädagogik, Kulturpädagogik, Gemeindepädagogik, Betriebspädagogik*;

2) за навчальним предметом: *Fachdidaktiken, Kunstpädagogik, Musik-pädagogik, Religionspädagogik, Sportpädagogik, Sexualpädagogik, Politische Bildung, Natur- und Umweltpädagogik, Umweltbildung, Wirtschaftspädagogik, Sachunterrichtsdidaktik*;

3) за формами навчання: *Medienpädagogik, Mediendidaktik, Erlebnispädagogik, Wildnispädagogik, Budopädagogik*;

4) за цільовою групою: *Geschlechterpädagogik, Sonder-, Heil- und Förderpädagogik, Berufspädagogik, Erwachsenenbildung, Kinder- und Jugendlichenpädagogik, Geragogik*;

5) за суспільним чи політичним спрямуванням: *Sozialpädagogik, Interkulturelle Pädagogik*.

Отже, на основі аналізу дефініцій, еквівалентних, меронімічних та гіперогіпонімічних відношень тезаурусну модель німецькомовної педагогічної лексики можна представити у вигляді схеми з вершиною «Педагогіка», яка розпадається на дві основні тематичні групи (термінополя): «Загальна педагогіка» і «Спеціальні педагогіки». Термінополе «Загальна педагогіка» включає в себе три субполя: «Систематична педагогіка», «Історична педагогіка» і «Порівняльна педагогіка», а термінополе «Спеціальні педагогіки» – п'ять субполів: шкільна, професійна, соціальна, інклюзивна педагогіка та освіта дорослих. Ці терміни є гіпонімами стосовно гіпероніма «Спеціальна педагогіка» (див. рис. 1):

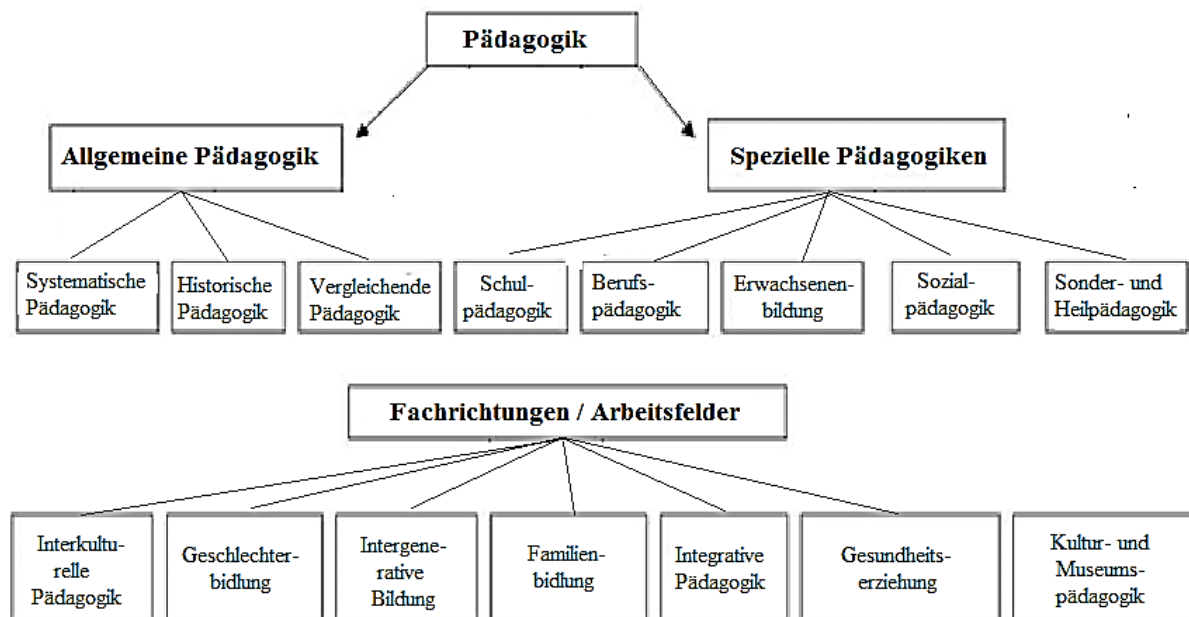

Рис. 1. Тезаурусна модель німецькомовної педагогічної лексики

У межах кожного термінополя можна виокремити низку спеціальностей, які є сферами діяльності. Таким чином, досліджувана термінологія має складну ієрархічну структуру, яка відображає систему педагогічних понять понять і відношень між ними. Ключові поняття педагогіки представлені сукупностями основоположних термінів, об'єднаних між собою відношеннями еквівалентності, меронімії, гіпер-гіпонімії тощо.

На другому етапі укладаємо перелік можливих логіко-семантичних відношень між поняттями, вираженими педагогічними термінами. Ю. І. Горбунов виділяє три зони семантичних відношень між термінами на основі їхніх еквівалентних, ієрархічних та асоціативних зв'язків [2, с. 48]. Колектив авторів під керівництвом Н. П. Дарчук виокремлює більшу кількість типів відношень, основними серед яких є гіпонімія (*pid – вид*), супідрядність на одному рівні – парціація (*частина – ціле*), синонімія, кореляція, асоціація, локалізація об'єкта, його призначення, функція, способи вираження функції тощо [3, с. 193]. Автори розширили зміст відношень настільки, щоб можна було охопити максимально широкий пласт термінів. Назву відношення автори розглядають як двомісний предикат **R (A, B)**, який зв'язує заголовне слово статті і введений цим предикатом термін.

Опрацьований нами за цим принципом тезаурус німецьких педагогічних термінів містить 6452 терміни та терміносполуки, які охоплені семантичною мережею із 9372 семантичних відношень (див. табл. 1, побудовану за методикою Н. П. Дарчук [3, с. 193]):

Таблиця 2

Кількісні характеристики семантичних відношень

№	Тип семантичних відношень	Термін А (приклад)	Термін В (приклад)	Частота реалізації семантичних відношень
1.	Рід – Вид (<i>A є родовим до B</i>)	<i>Testverfahren</i>	<i>Paralleltest</i>	1578
2.	Дисципліна (<i>A розглядається в дисципліні B</i>)	<i>klinische Psychologie</i>	<i>Psychologie</i>	1324
3.	Синоніми (<i>A синонімічний B</i>)	<i>Diskalkulie</i>	<i>Rechenschwäche, Rechstörung</i>	1185
4.	Частина – Ціле (<i>B складається з A</i>)	<i>Broca-Zentrum</i>	<i>Frontalcortex</i>	645
5.	Корелят (<i>A протилежний B</i>)	<i>positive Phase</i>	<i>negative Phase</i>	633
6.	Дивись ... (<i>про A дивись B</i>)	<i>Furcht; Schulphobie</i>	<i>Angst; Schulangst</i>	612
7.	Асоціація (<i>A асоціюється з B</i>)	<i>Paradigma</i>	<i>Lehrsatz</i>	443
8.	Аспект (<i>A розглядається в аспекті B</i>)	<i>Eigensinn</i>	<i>Persönlichkeitsmerkmal</i>	377
9.	Параметр (<i>A характеризується B</i>)	<i>kindliche Sprachentwicklung</i>	<i>Ein-Wort-Stadium</i>	328
10.	Об'єкт початковий (<i>A здійснюється над B</i>)	<i>Reflexion</i>	<i>Innenwelt</i>	301
11.	Операція / процедура (<i>для A процедурою / операцією буде B</i>)	<i>Datenerhebung</i>	<i>Beobachtung</i>	288

12.	Носій параметра (носієм параметра $A \in B$)	<i>Dorian-Gray-Syndrom</i>	<i>unreife Persönlichkeit</i>	267
13.	Відноситься до ... (A відноситься до B)	<i>Ähnlichkeit</i>	<i>Assoziationsgesetz</i>	242
14.	Імплікація (якщо A , то B)	<i>Devianz</i>	<i>Delinquenz</i>	203
15.	Метод (A із застосуванням B)	<i>Erforschung der künstlichen Intelligenz</i>	<i>Tiefenlernen</i>	184
16.	Об'єкт кінцевий (A здійснюється над B)	<i>Entwicklungstest</i>	<i>Vorschulkind</i>	165
17.	Інструмент (A із застосуванням B)	<i>Messung</i>	<i>Likert-Skala</i>	133
18.	Спосіб вираження (A виражається B)	<i>didaktische Reduktion</i>	<i>Elementarisierung</i>	112
19.	Функція основна (A виражає B)	<i>Bulimie</i>	<i>Essstörung</i>	97
20.	Відношення (B зв'язує A)	<i>Chunking</i>	<i>Reize</i>	75
21.	Спосіб представлення об'єкта (A представляється через B)	<i>Barnum-Effekt</i>	<i>Neigung</i>	72
22.	Одиниця рівня (одиноцею $A \in B$)	<i>Ignoranz</i>	<i>Jerkitude</i>	47
23.	Об'єкт науки ($A \in$ об'єктом B)	<i>Historische Pädagogik</i>	<i>Allgemeine Pädagogik</i>	33
24.	Клас (A входить до класу B)	<i>Empirismus</i>	<i>Erkenntnistheorien</i>	25

Створений тезаурус є статичною моделлю логіко-поняттєвих відношень між термінами педагогічної метамови. Найбільш значна частина термінів охоплена парадигматичними семантичними відношеннями *рід – вид, синонімія, частина – ціле, кореляти*. Таке мережеве представлення даних має не тільки суто прикладне значення, але й дозволяє глибше проникнути в логічні відношення педагогіки, точніше змоделювати аналізовану терміносистему.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок про те, що метод тезаурусного моделювання німецької педагогічної термінології з застосуванням комплексу когнітивних технологій є ефективним при вирішенні задач формалізації семантики нечітко окреслених термінологічних об'єктів, їх систематизації та уніфікації. Це особливо важливо при розробці навчальних інформаційних тезаурусів, які виступають лінгво-дидактичним інструментом формування професійної компетенції майбутнього педагога.

Перспективним вважаємо верифікацію статичної теоретичної тезаурусної моделі німецької педагогічної термінології шляхом застосування її для аналізу корпусу текстів з різних розділів педагогіки.

Список використаної літератури

1. Вийтухновская А. А. О терминологической связи тезаурусов по языкознанию и общей психологии / А. А. Вийтухновская // Проблемы библиографии, библиотековедения и детского чтения // редколл. : Н. И. Сергеева (отв. ред.) и др. – Ленинград, 1976. – С. 78–86. – (Сборник аспирантских работ ; Вып. 8) ;

Viytukhnovskaya A. A. O terminologicheskoy svyazi tezaurosov po yazykoznaniiyu i obshchey psikhologii / A. A. Viytukhnovskaya // Problemy bibliografii, bibliotekovedeniya i detskogo chteniya // redkoll. : N. I. Sergeeva (otv. red.) i dr. – Leningrad, 1976. – S. 78–86. – (Sbornik aspirantskikh rabot ; Vyr. 8)

2. Горбунов Ю. И. Семиотико-синергетические принципы тезаурусного моделирования семантического поля термина Lexicology «лексикология» / Ю. И. Горбунов // Вестник Чувашского государственного педагогического университета им. И. Я. Яковлева. – 2015. – № 2 (86). – С. 46–53 ; Gorbunov Yu. I. Semiotiko-sinergeticheskie printsipy tezaurusnogo modelirovaniya semanticheskogo polya termina Lexicology «leksikologiya» / Yu. I. Gorbunov // Vestnik Chuvashskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta im. I. Ya. Yakovleva. – 2015. – № 2 (86). – S. 46–53.

3. Дарчук Н. П. Термін у лінгвістичній інформатиці / Н. П. Дарчук, Л. А. Алексієнко, В. М. Сорокін // Інформаційні технології в освіті. – 2009. – № 4. – С. 191–199 ; Darchuk N. P. Termin u lnhvistychnii informatytsi / N. P. Darchuk, L. A. Aleksiienko, V. M. Sorokin // Informatsiini tekhnolohii v osviti. – 2009. – № 4. – S. 191–199.

4. Журавська В. Педагогічна освіта в Німеччині, її сучасний стан і особливості / В. Журавська, Н. М. Мирончук // Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном : зб. наук. пр. / за заг. ред. С. С. Вітвицької, Н. М. Мирончук. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 198–199 ; Zhuravska V. Pedahohichna osvita v Nimechchyni, yii suchasnyi stan i osoblyvosti / V. Zhuravska, N. M. Myronchuk // Modernizatsiia vyshchoi osvity v Ukraini ta za kordonom : zb. nauk. pr. / za zah. red. S. S. Vitvytskoi, N. M. Myronchuk. – Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2014. – S. 198–199.

5. Карась С. И. Модели представления знаний и когнитивная психология: две стороны одной медали / С. И. Карась // Вестник Томского государственного университета. Философия. Социология. Политология. – 2010. – № 2 (10). – С. 23–26 ; Karas S. I. Modeli predstavleniya znaniy i kognitivnaya psikhologiya: dve storony odnoy medali / S. I. Karas // Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. Filosofiya. Sotsiologiya. Politologiya. – 2010. – № 2 (10). – S. 23–26.

6. Лейчик В. М. Терминоведение. Предмет, методы, структура / В. М. Лейчик. – 4-е изд. – Москва : Книжный дом «Либроком», 2009. – 256 с. ; Leychik V. M. Terminovedenie. Predmet, metody, struktura / V. M. Leychik. – 4-e izd. – Moskva : Knizhnyu dom «Librokom», 2009. – 256 s.

7. Морозова Л. А. Терминознание : Основы и методы / Л. А. Морозова. – Москва : Прометей, 2004. – 144 с. ; Morozova L. A. Terminoznanie : Osnovy i metody / L. A. Morozova. – Moskva : Prometej, 2004. – 144 s.

8. Никитина С. Е. Тезаурус по теоретической и прикладной лингвистике : (Автоматическая обработка текста) / С. Е. Никитина. – Москва : Наука, 1978. – 376 с. ; Nikitina S. Ye. Tezaurus po teoreticheskoy i prikladnoy lingvistike : (Avtomaticheskaya obrabotka teksta) / S. Ye. Nikitina. – Moskva : Nauka, 1978. – 376 s.

9. Handwörterbuch Erziehungswissenschaft / ed. by R. Casale, S. Larcher, J. Oelkers, S. Andresen. – Weinheim : Beltz, 2009. – 924 S.

10. Lenzen D. Pädagogische Grundbegriffe / D. Lenzen. – 7 Aufl. – Rowohlt Taschenbuch, 2004. – Bd. 1 : Aggression bis Interdisziplinarität. – 800 S., Bd. 2 : Jugend bis Zeugnis. – 850 S.

11. Pädagogik // Online Lexikon für Psychologie und Pädagogik. – [Electronic resource]. – Mode of access : <http://lexikon.stangl.eu/1399/paedagogik/>

12. Tenorth H.-E. Lexikon Pädagogik / H.-E. Tenorth, R. Tippelt. – Weinheim : Beltz, 2007. – 786 S.

Стаття надійшла до редакції 30.04.2018.

I. Dulepa

THESAURUS MODELLING OF GERMAN PEDAGOGICAL TERMINOLOGY

The article deals with the peculiarities of thesaurus modelling of the terminological field of the Pädagogik (Pedagogy) on the material of the German language with the use of a complex of cognitive technologies. Thesaurus modelling involves the following stages of the research: 1) to set the glossary of German pedagogical terms in the alphabetical order; 2) to analyse the definitions of the set terms of German pedagogy; 3) to make up a list of logical-semantic relations between the pedagogical terms and to find out the existing types of relations between the pedagogical concepts expressed by the terms; 4) to describe the model of the thesaurus of German pedagogical terminology. The material of the study were German terms of pedagogy and their derivatives selected from the special sources in German – pedagogical dictionaries, reference books and thesauri. The number of the units to be studied was 4852 terms and 1600 terminological combinations.

Semantic field of the term Pädagogik (Pedagogy) is modelled taking into account the semantic features forming its intensity. Component analysis of the term Pädagogik (Pedagogy) shows its functioning in two meanings – as a scientific discipline and as a practical activity. The analysis of the terminological system of modern German pedagogy makes it possible to select the following branches of it: general pedagogy; history of pedagogical science; comparative pedagogy; school pedagogy; pre-school pedagogy; pedagogy of secondary education; special pedagogy represented by defectology, corrective education, logopedics and inclusive pedagogy; social pedagogy including social work; adult education or life-long education encompassing self-education, postgraduate education and informational-educational activity; intercultural pedagogy including cross-cultural communication; professional pedagogy including professional training, school studies as a management of education and educational institutions, and related disciplines. Within these areas, it is possible to distinguish between the pedagogical specialties by the type of educational institution, subject, form of study, target group, social or political orientation.

According to the results of the component analysis of the body of German definitions the equivalent, hierarchical and associative relations between the title term of the vocabulary article and other terminological units within the framework of the modelled semantic field have been established. The most significant part of the terms is connected by such paradigmatic semantic relations: generic-aspectual relations, synonymy, part – total, correlates. Such a network representation of data has not only a purely applied value, but also allows to investigate the logical relations of pedagogy and model the analysed terminological system more exactly.

Key words: *thesaurus modelling, German pedagogical terms, component analysis, semantic relations.*